

Найбільшими за обсягом є ЛСП, які містять більше 40 іменників, це «Емоції, почуття, розумова і творча діяльність, риси характеру, мовленнєва діяльність» (109), «Процеси, зміни, рух, діяльність» (75), «Інші» (55), «Предмети побуту, знаряддя праці і будь-якої діяльності, одяг» (54), «Речовини» (53).

Отже, проведене дослідження дозволяє констатувати, що лідером серед ЛСП іменників, які вживаються в іменникових ПФО є ЛСП «Емоції, почуття, розумова і творча діяльність, мовленнєва діяльність», оскільки саме цей ЛСП є як найбільш фразеологічно продуктивним, так і найбільшим за обсягом, але найбільш фразеологічно продуктивним іменником є представник ЛСП «Соматизми» – «Hand» (14 ПФО).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гавриш В.И., Пророченко О.П. Немецко-украинский фразеологический словарь в 2-х т. – К.: Рад. школа, 1981.
2. Левицкий В.В. Про парні словосполучення у німецькій мові // Мовознавство 1 (61). – Вид-во «Наукова думка», 1977. – с. 76-78.
3. Левицкий В.В. Статистическое изучение лексической семантики. – Киев: УМКВО, 1989. – 156 с.
4. Огуй О.Д. Модифікована класифікація одиниць фразеологічного рівня та особливості їх перекладу з німецької // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Вип. 206-207: Германська філологія. – Чернівці: Рута, 2004. – с. 267-287.
5. Олышанский И.Г. Парные сочетания слов современного немецкого языка (семантика, структура, сочетаемость). Автореферат канд. дисс. – М., 1965 с. 12
6. Чернышова И.И. Фразеология современного немецкого языка. – М.: Высшая школа, 1970. – 200 с.
7. Schemann H. Deutsche Idiomatik. Die deutschen Redewendungen im Kontext. – Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung. – Stuttgart-Dresden, 1993. – 1037 S.
8. Schippan T. Einführung in die Semasiologie. VEB, Bibliographisches Institut. – Leipzig, 1972.

Займак Т. С.
(Полтава)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРЕСУПОЗИЦІЙ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено проблемі функціонування пресупозицій спеціального та альтернативного типів питальних речень у англомовному діалогічному дискурсі. Аналіз відібраних дискурсивних фрагментів показує, що структурна пресупозиція, пов'язана з даними елементами мовної системи, у контексті дискурсу реалізується як прагматична пресупозиція, яка у ряді випадків функціонує як конвенційна імплікатура.

Статья посвящена функционированию пресупозиций специального и альтернативного типов вопросительных предложений в англоязычном диалогическом дискурсе. Анализ отобранных дискурсивных фрагментов показывает, что структурная пресупозиция, связанная с данными элементами языковой системы, в дискурсном контексте реализуется как прагматическая пресупозиция, которая в ряде случаев функционирует в качестве конвенциональной имплицатуры.

The article considers functioning of presuppositions connected to special and alternative types of interrogative sentences in the English dialogic discourse. The analysis of the selected discourse abstracts demonstrates that the structural presupposition connected to the above-mentioned elements of the language system is realized as a pragmatic presupposition in the discourse context, which in certain cases functions as a conventional implicature.

Зі становленням у лінгвістиці когнітивно-комунікативної парадигми особливої значущості набувають дослідження з лінгвістичної точки зору категорій логіки. Це зумовлено безпосереднім зв'язком цих категорій з ментальною діяльністю комунікантів, котра займає центральне місце у новій парадигмі. Серед таких категорій виділяється категорія пресупозиції, котра привертає увагу лінгвістів із перших кроків розвитку лінгвістичної прагматики [Fillmore 1969; Keenan 1971].

Об'єктом дослідження у даній статті є питальні речення, а саме – спеціальний та альтернативний типи питальних речень; предметом дослідження є пресупозиція, пов'язана зі структурою вищеназваних типів питальних речень. Матеріал дослідження складають дискурсивні фрагменти творів сучасної художньої літератури англійською мовою. Мета дослідження полягає у встановленні специфіки функціонування пресупозицій спеціального та альтернативного типів питальних речень у дискурсі. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань: визначити відношення між категоріями семантичної та прагматичної пресупозиції; проаналізувавши відібраний матеріал, описати семантичні та прагматичні характеристики пресупозицій вищеназваних типів питальних речень.

Л.А. Наумова наводить наступне визначення пресупозиції, посилаючись на П. Стросона: речення S передбачає речення Р (тобто речення Р є пресупозицією речення S), якщо істинність Р є необхідною умовою для того, щоб S мало істиннісне значення [Наумова 1998]. Речення S, пресупозицією якого є речення Р, що не відповідає істинному стану речей, не можна вважати ані істинним, ані хибним, іншими словами, таке речення характеризується як семантично аномальне. Пресупозиція, що розглядається у такому ракурсі, визначається як семантична: вона є смисловим компонентом того чи іншого елементу мовної системи у реченні [Макаров 2003, с. 135].

У лінгвістиці пресупозиція має багату традицію дослідження у рамках лінгвістичної прагматики. Вона пов'язується з інформацією, що становить елемент спільного знання мовця та слухача [Падучева 1977, с. 101] і є умовою успішності реалізації мовленнєвих актів [Арутюнова 1973, с. 88; Fillmore 1969, р. 120; Keenan 1971, р. 49]. Прагматичну пресупозицію можна визначити як твердження Р, яке і автор, і адресат (на думку автора) мають вважати істинним, щоб висловлювання S сприймалося як комунікативно доречне [Макаров 2003, с. 136].

Вищенаведені визначення семантичної та прагматичної пресупозицій показують, що відношення між цими категоріями не є достатньо чітко сформульованими.

М.Л. Макаров виділяє наступні типи семантичної пресупозиції: екзистенційні, фактивні, нефактивні, лексичні, структурні, контрафактивні [Макаров 2003, с. 134]. У даній статті увага приділятиметься структурній пресупозиції, під якою розуміється такий імпліцитний смисловий компонент висловлювання, що має зв'язок з елементами синтаксичної структури висловлювання. Структурній пресупозиції протиставляється лексична як така, що пов'язана з окремими лексемами. Фактивні, нефактивні та контрафактивні пресупозиції не можуть, на наш погляд, займати у даній класифікації місце, рівнозначне структурним та лексичним пресупозиціям, оскільки критерієм для перших трьох типів є семантична складова референції до певного факту, у той час як структурні та лексичні пресупозиції виділяються на підставі морфологічних та синтаксичних характеристик елементів мовної системи, з якими пов'язані ці імпліцитні смисли – активаторів [Макаров 2003, с. 135] або індикаторів пресупозицій [Безугла 2008, с. 6].

У наступному прикладі індикатором (активатором) структурної пресупозиції є питальне речення спеціального типу:

1. *Got into the office to find Perpetua had a bunch of flowers the size of a sheep on her desk. 'Well, Bridget!' she bellowed so that everyone could hear. 'How many did you get?' I slumped into my seat muttering, 'Shud-urrrrrrrp,' out of the side of my mouth like a humiliated teenager. 'Come on! How many?' I thought she was going to get hold of my earlobe and start twisting it or something. 'The whole thing is ridiculous and meaningless. Complete commercial exploitation.' 'I knew you didn't get any,' crowed Perpetua [Fielding 1999].*

Пресупозиція *You got a certain quantity (of flowers)* питального речення спеціального типу *How many (flowers) did you get?* визначається як семантична у нульовому контексті; зв'язок даного імпліцитного смислового елементу з синтаксичною конструкцією спеціального питального речення дає підставу визначити його як структурну пресупозицію. На рівні дискурсу пропозиція *You got a certain quantity (of flowers)* діє як прагматична пресупозиція, адже для того, щоб висловлювання *How many did you get?* було доречним, вона має бути істинною та відомою комунікантам. Даний приклад показує, що мовець свідомо експлуатує хибну прагматичну пресупозицію з метою спровокувати адресата на підтвердження або спростування її істинності. У подібних випадках можна говорити про функціонування прагматичної пресупозиції у якості конвенційної імплікатури.

У прикладі 2 індикатором структурної пресупозиції є питальне речення альтернативного типу:

2. *'How's Magda?' 'Fine,' I replied. 'She's incredibly attractive, isn't she?' 'Mmm,' I said.*

'And she's amazingly young-looking - I mean she could easily pass for twenty-four or twenty-five. You were at school together, weren't you, Bridget? Was she three or four years below you?' 'She's six months older,' I said, feeling the first twinges of horror [Fielding 1999].

Пресупозиція *She was (is) a certain quantity of years below you* є невід'ємним імпліцитним смисловим компонентом синтаксичної структури альтернативного питального речення *Was she three or four years below you?*, і через це може бути визначена як семантична структурна пресупозиція. При урахуванні контексту реалізації даного висловлювання доходимо висновку, що автор

виходить із пресупозиції *She was (is) a certain quantity of years below you* як факту, що є істинним і відомим як йому, авторові, так і адресатові, а отже, дану пресупозицію трактуємо як прагматичну.

Приклад 3 демонструє комбінацію спеціального та альтернативного питання у якості індикатора структурної пресупозиції:

3. *Turning towards him, "What were you playing this afternoon?" the girl on his left enquired. "Obstacle, or Electro-magnetic?"*

Bernard looked at her (Ford! it was Morgana Rothschild) and blushing had to admit that he had been playing neither. Morgana stared at him with astonishment. There was an awkward silence [Huxley].

Семантична структурна пресупозиція *You were playing golf this afternoon* пов'язана із синтаксичною будовою речень *What (golf) were you playing this afternoon?* та *(Were you playing) Obstacle or Electro-magnetic (golf)?* У той же час є всі підстави для того, щоб даний смисловий елемент визначати як прагматичну пресупозицію у дискурсі, адже автор даних питальних речень спеціального та загального типів виходить з того, що він є істинним та відомим авторові. Реакція автора (*Morgana stared at him with astonishment*) на заперечення адресатом істинності пресупозиції *You were playing golf this afternoon* виступає на користь цього висновку.

На наш погляд, вартим уваги є наступне спостереження стосовно семантичної природи питальних речень спеціального та альтернативного типів як активаторів структурної пресупозиції: спеціальне питання може бути сформульоване у вигляді альтернативного питання і навпаки, або, як показує приклад 3, спеціальний і альтернативний типи питального речення можуть бути скомбінованими у рамках однієї синтаксичної конструкції, що дає підстави розглядати їх як різні ракурси вербалізації єдиної семантичної складової.

Приклади 1-3 показують, що семантична характеристика структурної пресупозиції питальних речень спеціального та альтернативного типу може бути сформульована як факт здійснення певної дії суб'єктом або закріплення за ним певної якості; інакше кажучи, структурна пресупозиція вищеназаних типів питальних речень здійснює референцію до певного факту, що уможливорює її визначення як фактивної. Логічно передбачити, що загальний тип питального речення не є активатором пресупозиційного компоненту з подібною семантичною характеристикою.

Ситуація 1 є принципово відмінною від ситуацій 2 і 3 у плані комунікативної установки мовця, що реалізує висловлювання, спираючись на прагматичну пресупозицію: у першій ситуації авторові відомо, що пресупозиційний елемент, істинність якого має забезпечувати доречність висловлювання, є хибним, він свідомо використовує питальне речення спеціального типу, з яким пов'язана дана пресупозиція з метою актуалізувати її у дискурсі як конвенційну імплікатуру; у ситуаціях 2 і 3 автор несвідомо вживає питальні речення альтернативного типу, що містять пресупозицію, яка не є істинною, і реакція адресата, що полягає у спростуванні істинності прагматичної пресупозиції, не є комунікативною метою автора.

Прагматичний потенціал пресупозицій питальних речень альтернативного та спеціального типів вбачаємо у можливості свідомого використання цих конструкцій з розрахунку на розпізнавання пресупозиції та її інтерпретації адресатом, як у прикладі 1; у подібних ситуаціях прагматичну пресупозицію трактуємо як таку, що функціонує у якості конвенційної імплікатури. На причини вибору такої тактики передачі інформації адресатові у рекламному та PR-дискурсі вказує Ю.К. Пирогова: "якби пресупозиційна частина судження була представлена у девізі у явному вигляді, (...) девіз викликав би внутрішній протест у багатьох людей" [Пирогова 2001].

З розглянутих вище діалогічних фрагментів видно, що певний смисловий елемент є невідривно пов'язаним з синтаксичною структурою питального речення спеціального та альтернативного типів, що дає підстави визначити даний смисловий елемент як семантичну пресупозицію структурного (за критерієм належності індикатора пресупозиції до певного рівня мовної системи) і фактивного (за семантичним критерієм) типів. У той же час очевидно, що автор питального речення спеціального або альтернативного типів вважає, щиро (приклади 2 і 3) або нещиро (приклад 1), що даний смисловий елемент є істинним та відомим адресатові, що робить можливим визначити його як прагматичну пресупозицію.

Спираючись на дані спостереження, видається доречним трактувати семантичну та прагматичну пресупозицію не як категорії, що протиставляються одна одній, а в інтегрованому аспекті, тобто як різні рівні (модуси) реалізації імпліцитного смислу: 1) елемент Р може аналізуватися як смисловий компонент віртуального речення S (семантичний рівень); 2) Р можна розглядати у контексті реальної мовленнєвої комунікації, де в поле зору дослідника потрапляють екстралінгвістичні умови спілкування, фонові знання, комунікативні інтенції мовців (прагматичний рівень).

Перспективи дослідження вбачаються у виділенні та аналізі функціонування у англомовному дискурсі структурних пресупозицій різноманітних конструкцій, наприклад, підрядних речень об'єкту та часу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова Н.Д. Понятие пресуппозиции в лингвистике / Н.Д. Арутюнова // Известия АН СССР, серия литературы и языка, 1973. – Т. 32. – Вып. 1. – С. 84–90.
  2. Безугла Л.Р. Роль пресупозиції висловлення у конструюванні дискурсивної імплікатури (на матеріалі німецькомовного діалогічного дискурсу) / Л.Р. Безугла // Науковий Вісник Чернівецького ун-ту. – Вип. 408-409. Германська філологія. – 2008. – С. 3-12.
  3. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 208 с.
  4. Наумова Л. А. Пресуппозиции в логике и лингвистике [Электронный ресурс] / Л.А. Наумова // Философия: в поисках онтологии: Сборник трудов Самарской гуманитарной академии. Вып. 5. – Самара : Изд-во СаГА, 1998. – С. 236-255. – Режим доступа: <http://www.phil63.ru/presuppozitsii-v-logike-i-lingvistike>.
  5. Падучева Е.В. Понятие презумпции в лингвистической семантике / Е.В. Падучева // Семиотика и информатика. – М. : ВИНТИ, 1977. – Вып. 8. – С. 91–125.
  6. Пирогова Ю.К. Имплицитная информация как средство коммуникативного воздействия и Манипулирования (на материале рекламных и PR-сообщений) [Электронный ресурс] / Ю.К. Пирогова // Проблемы прикладной лингвистики 2001. – М., 2001. – С. 209-227. – Режим доступа: http://ae-lib.org.ua/texts/-pirogoва_information_ru.htm.
  7. Fillmore C.J. Types of Lexical Information / C.J. Fillmore // Studies in Syntax and Semantics. F. Kiefer (Ed.). – Dordrecht : Reidel, 1969. – P. 109–137.
  8. Keenan E.L. Two kinds of presupposition in natural language / E.L. Keenan // Studies in linguistic semantics. C.J. Fillmore, T. Langendoen (Eds.). – N.Y. etc. : Holt, Rinehart and Winston, 1971. – P. 45–52.
- ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ
9. Fielding Helen. Bridget Jones's Diary [Электронный ресурс] / Helen Fielding. – Penguin (Non-Classics), 1999. – 288 p. – Режим доступа: <http://sedif.narod.ru/english.html>.
  10. Huxley Aldous Leonard. Brave New World [Электронный ресурс] / Aldous Leonard Huxley. Режим доступа: http://www.orwell.ru/library/others/huxlev/english/e_bnw.

**Закреницька Л.
(Хмельницький)**

НАЦІОНАЛЬНЕ І ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНЕ В ТЕРМІНОЛОГІЧНІЙ НОМІНАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ХРИСТІАНСЬКО-БОГОСЛОВСЬКОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Стаття присвячена дослідженню взаємодії національного і інтернаціонального факторів у термінологічній номінації англійської християнсько-богословської терміносистеми. Визначається генетичний склад досліджуваної терміносистеми, вивчаються основні способи її номінації з урахуванням взаємодії національного й інтернаціонального факторів.

Статья посвящена исследованию взаимодействия национально и интернационального факторов в терминологической номинации английской христианско-богословской терминотерминосистемы. Определяется генетический состав исследуемой терминотерминосистемы, изучаются основные способы ее номинации учитывая взаимодействие национально и интернационального факторов.

The article deals with the study of national and international factors in the process of terminological nomination of English Christian theology terminology. Genetic composition of the given terminology system is determined, main ways of its nomination counting interrelation of national and international factors are studied.

Науковому розвитку окремих терміносистем різних галузей знань передуює період стихійного термінотворення, коли в окремих мовах накопичується достатній арсенал тематично об'єднаних слів для позначення відповідної системи понять. Поряд із низкою спільних рис у творенні наукових термінологій в сучасних розвинених літературних мовах, кожній з них притаманні особливості, власні традиції, що склалися історично в процесі становлення її наукового стилю. Характер реалізації цих традицій великою мірою визначається специфікою наукових і мовних контактів народу, її носія, з іншими народами, а також співвідношенням між системою понять окремої галузі науки й їх термінологічним вираженням [1, с. 97].

Серед проблем, пов'язаних із дослідженням термінологічної лексики, останнім часом спостерігається зростання уваги до питання взаємодії національних і інтернаціональних компонентів